

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Görüşleri¹

Views of Social Studies Teachers on Values Education

Elif Pırnaz¹ ve Esmâ Kuru^{2*}

¹ Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, Türkiye, elifprnz@gmail.com

² Dr. Öğretim Üyesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, Türkiye, esmkuru@gmail.com

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi (Received Date)

12.10.2021

Kabul Tarihi (Accepted Date)

19.02.2022

**Sorumlu Yazar*

Esmâ Kuru

Kahramanmaraş Sütçü İmam
Üniversitesi Eğitim Fakültesi

esmkuru@gmail.com

Öz: Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik görüşlerini belirlemektir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modelinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örneklem türlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Kahramanmaraş ili Onikişubat ve Dulkadiroğlu ilçelerinde yer alan devlet okullarında görev yapan 30 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri 2019-2020 eğitim-öğretim yılında toplanmıştır. Verilerin elde edilmesinde araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin; “değer” kavramını toplumun sahip olması gereken manevi kıymetler bütünü, toplumun uyması gereken ahlak kuralları, kültürel öğelerin gelecek kuşaklara aktarılması, bizi biz yapan unsurlar ve insani özellik kazandırma olarak tanımladıkları görülmektedir. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri değer eğitiminin esas amacını ise “kültür hazinesini korumak, etkili vatandaş yetiştirmek, olumlu tutum ve davranış kazandırmak, kişisel özellik kazandırmak” ile ilişkilendirerek ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenleri ayrıca değer eğitiminin öğrencilerin ahlaki, sosyal, bilişsel ve kişisel gelişimlerine katkı sağladığını, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yapılan yenilik ve değişikliklerden haberdar olduklarını; değerler eğitiminde çeşitli sorunlar ile karşılaştığını ve karşılaşılan sorunların en büyüğünün ise müfredattan kaynaklandığını ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Sosyal Bilgiler Dersi, Sosyal Bilgiler Öğretmeni.

Abstract: The purpose of this study is to determine the views of social studies teachers on values education. The study was carried out as a case study model, which is one of the qualitative research methods. In the identification of the study group, the convenience sampling method, which is one of the purposive sampling methods, as used. The study group consists of 30 social studies teachers who work in states schools in the city of Kahramanmaraş, Onikişubat and Dulkadiroğlu districts. The data of the study were collected during the 2019-2020 academic year. The semi-structured interview form prepared by the researcher was used in the collection of the data. The collected data were analyzed with the content analysis method. As a result of the study, it was seen that the teachers defined the concept of “value” as a whole of sentimental asset society should have, the transmission of cultural aspects to future generations, the characteristics which make us who we are and adding people a humane quality. The social studies teachers who participated in the research associated the main purpose of value education with protecting the treasure of culture, educating efficient citizens, adding positive attitudes and behaviors and adding personal characteristics.” In addition, the social studies teachers expressed that value education contributes to the moral, social, cognitive and personal development of the students; they are aware of the innovation and changes made in the Social Studies Academic Program; there are various problems in values education and the greatest problem is due to the curriculum.

Key Words: Value, Values Education, Social Studies Lesson, Social Studies Teach

Pırnaz, E. ve Kuru, E. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik görüşleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 160-173. <https://doi.org/10.17556/erziefd.1008843>

Giriş

Yenilikler çağı olarak nitelendirilen yirmi birinci yüzyılda insanlığın iletişim ve ulaşımına katkı sağlayan teknolojik araçların gelişmesi, insanların bu araçlara çok rahat bir şekilde ulaşmaları insanların ve toplumların karşılıklı olarak temasta bulunmasını kolaylaştırmıştır. Küreselleşme olarak belirtilen bu durum siyasi, ekonomik, sosyokültürel açıdan önemli katkılar sağlarken çeşitli sorunları da beraberinde getirmiştir (Balci, 2019). Değer yozlaşmaları, değer eğitimi problemleri toplumsal yaşamımızı olumsuz yönde etkileyen sorunlardan birini oluşturmaktadır. Sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel vd. alanlarda gelişmeler, değişimler, dönüşümler yaşanırken tüm bu gelişmelerle eş

zamanlı olarak ahlaki çöküş sorunları da yaşanmakta ailenin ve toplumun sürekliliği sekteye uğramaktadır (Ulusoy ve Aslan, 2019). Oldukça hızlı bir şekilde gelişme ve değişimlerin yaşandığı globalleşen dünya düzeninde toplumların değer yozlaşma sorunu ile karşı karşıya kalması günümüz modern toplumlarında toplumun sağlıklı, etkin, bilinçli vatandaşları olmaları beklenen çocukların ve gençlerin yetiştirilmesini zorlaştırmaktadır (Yazar, 2019). Dünyada seyreden değişimler ve gelişmeler karşısında öz kimliğini kaybetmeden yaşanan değişikliklere uyum sağlamaya çalışan etkin vatandaşlar yetiştirmek eğitim sistemlerinin, üzerinde hassasiyetle durması gereken önemli bir konu haline gelmiştir. Ancak dünyada yaşanan buluşların, yeniliklerin, değişimlerin

¹ Bu çalışma, “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Kök Değerlere Yönelik Görüşleri (Kahramanmaraş İli Örneği)” adlı yüksek lisans tezinden (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı) üretilmiştir.

birtakım getirileri kültürel ve toplumsal değişikliklere de neden olduğu için devletin bekası, gücü ve sürekliliğini sağlamada gerekli olan milli birlik ve beraberlik duygusuna sahip etkili yurttaşlar yetiştirilmesini zorlaştırmaktadır.

Ülkeler, birbirlerinden geri kalmamak için kendilerini sürekli yenilemeye ve geliştirmeye çalışırken; eğitim kanalı ile de bireylerin bilgi, beceri, tutum ve değer kazanımlarına, yaşadıkları toplum ile bütünleşmelerine ve de bireylerin kendi kültürlerinin özelliklerini nesiler boyu kuşaktan kuşağa aktarmasına yardım etmektedir. (Erel, 2018). Ülkelerin geleceğinin şekillendiren temel insani değerleri benimsemiş, bu değerler ile donatılmış bireyler yetiştirmek ailelerin, okulun, toplumun başlıca görev ve sorumlulukları arasındadır (Ekşi, 2003). Değer eğitiminde ailelerin ve toplumun büyük görevlerinin olmasıyla birlikte, eğitim kurumlarına, öğretim programlarına ve okullarda görev yapan öğretmenlere de büyük sorumluluklar düşmektedir. Ailede, okulda, sosyal çevrede yürütülen sağlıklı bir değer eğitimi ile etkin bireylerin yetiştirilmesi ile ülkelerin geleceklerinin istenilen yönde şekillenmesi mümkün olacaktır (Yazar, 2019).

Küreselleşen dünya düzenin olumsuz getirilerinden ahlaki çöküntü ve toplumsal yozlaşma problemlerinin çözümü için etkili vatandaşların yetiştirilmesinde değerler eğitimine ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü evrensel ve kültürel değerlerin korunarak gelecek nesillere aktarıldığı ülkelerde ancak toplumsal düzenin, toplumsal huzurun sağlanması kolaylaşmaktadır. Bu nedenle küreselleşen dünya getirileri ile karşılaşmamak veya karşılaşılan sorunları en aza indirmek için değerler eğitiminin verilmesi büyük önem taşımaktadır. Değerlerin toplumsal yaşam üzerindeki etkisi herkes tarafından kabul görmektedir. Toplum tarafından benimsenen değerlerin bireylerin davranışlarının şekillenmesinde önemli kabul edilmektedir. Toplumlarda her geçen gün artan uyumsuzlukların temel kaynağı, değerlerin kazandırılmasının ve korunmasının yetersizliğiyle ilişkilendirilmektedir (Nalçaçı, 2019). Son yıllarda değerlerde yaşanan yozlaşma sürecinin etkin vatandaş yetiştirmeyi olumsuz etkilediği dolayısıyla hedeflenen amaca ulaşılmasını zorlaştırdığı bilinmektedir (Kan, 2010).

Değer eğitiminde önemli bir paydaş olan okulların da üstlenmiş olduğu çeşitli misyonları vardır. Okullar ders programlarının işleyicisi olan öğretmenler aracılığıyla yürütülen eğitim-öğretim faaliyetleri ile bir yandan öğrencileri akademik yönden hayata hazırlarken diğer yandan da ders içi veya ders dışı etkinliklerle çeşitli değerleri öğrencilere kazandırmayı amaçlamaktadır (Deveci ve Ay, 2009). Okulların en önemli amaçlarından biri de hiç kuşkusuz öğrencileri yaşadığı topluma duyarlı, sorumluluk sahibi birer vatandaş olarak yetiştirmektir. Okullar bu amaçlarını ilköğretim programlarında öncelikle hayat bilgisi, ortaokul programlarına da sosyal bilgiler dersi ile gerçekleştirebilmektedir. Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersleri vasıtasıyla, öğrencilerin Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı; laik, demokratik, çağdaş değerleri benimseyen ve bu değerlere sahip çıkan onu koruyan etkili ve etkin bir vatandaş olarak yetiştirilmeleri hedeflenmektedir (Sözer, 1998).

Öğretim programlarının içerisinde değerlerin öğrencilere aktarılmasını sağlayacak derslerin başında sosyal bilgiler dersi gelmektedir. Çünkü sosyal bilgiler dersi içerik açısından sağlıklı ve başarılı bir değer eğitiminin yürütülmesi için oldukça müsait bir derstir. Bu nedenle öğretim programları içerisine

değerlerin öğretilmesinde ve öğrencilere değer kazandırılmasında en büyük görev sosyal bilgiler dersine düşmektedir. Sosyal Bilgiler dersi, kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasında, toplumsal değerlerin benimsenmesinde, evrensel ve demokratik değerler ile donatılmış vatandaşların yetiştirilmesinde oldukça önemli bir misyona sahiptir (Diktaş, 2018). Bir birey olarak öğrenciler, içinde yaşadığı toplumu ilgilendiren durum ve sorunlardan haberdar olmalı, kendi fikirlerini üretebilmeli, gerektiğinde karar verebilmeli ve problemlerin çözümünde etkin bir şekilde yer almalıdır (Taneri ve Tangülü, 2017). Sosyal bilgiler dersi öğrencilerin toplumsal olayları kavrama, toplumsal olaylar üzerinde genelleme yapma, bu olayları sınıflama olanağı sunmaktadır. Öğrencilerin toplumsal yaşamda karşılaştıkları problemleri çözmelerine, toplumsal yaşama ilişkin olumlu tutum ve davranışlar geliştirerek iyi bir vatandaş olarak yetişmelerine yardımcı olmaktadır (Pekuslu, 2019). Sosyal Bilgiler Öğretim Program'ının amaçları incelendiğinde değerler eğitimi ile bağlantısı aslında oldukça net bir şekilde görülmektedir. Geçmişini bilen, milli ve manevi kültürünü koruyarak onu muhafaza eden, doğayı tanıyan, bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerden haberdar olan, dünyada üzerinde yaşanan olayları takip eden ve en önemlisi de evrensel ve milli değerleri benimseyen, aktif düşünebilen etkili ve etkin vatandaşlar yetiştirmek sosyal bilgiler dersinin amaçlarındandır.

Bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişmelerin, küreselleşmenin olumsuz sonuçları neticesinde insanlar arasındaki ilişkilerde de farklılaşmalar yaşanmaktadır. Toplum içerisinde kendisine, çevresine birlikte yaşadığı topluma yabancılaşmış, değerlerini bilmeyen, örf ve adetlerine sahip çıkmayan, milli ve manevi değerlerini koruyamayan bireylerin sayısı ciddi bir artış göstermektedir. Bu durum kültürel çöküşü, ahlaki çöküşü hızlandırmakta toplumsal sürekliliği tehdit etmekte dolayısıyla ülkeleri, devletleri üstesinden gelinemeyecek zor süreçlere sürüklemektedir. Karşılaşılan tüm bu problemler yaşadığımız çağda özellikle insani, toplumsal sorunlarla mücadelede değerler eğitimi her geçen gün daha da önemli hale getirmektedir. Ayrıca bu durum değer eğitiminin son yıllarda üzerinde çok fazla önem atfedilen ve akademik açıdan en fazla çalışma yapılan konuların başında yer almasını sağlamıştır (Özmen, Er ve Gürgil, 2012; Altıntaş, 2014; Uzun ve Köse, 2017; Boydak, 2019). Yürütülen bu araştırmada eğitim ve öğretimin önemli bir parçası olan değer eğitimine yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yapılan çalışma ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitimine yönelik görüşlerinin belirlenip, değer eğitimi konusunda bir değerlendirmede bulunmalarına imkân tanınarak değer eğitimi sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitimi ile ilgili görüşleri belirlenerek küreselleşmenin toplumsal ve kültürel olumsuzlukları ile mücadele etmek için sağlıklı, problem çözme yetisine sahip, milli, ahlaki, insani, kültürel değerlerini koruyup aktarabilen etkili ve etkin vatandaşların yetiştirilmesinde etkili olan değer eğitiminin önemine dikkat çekilerek eğitim-öğretim sürecinin düzenlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yapılan araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik görüşlerini tespit etmektir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır.

1. Sosyal bilgiler öğretmenleri değeri nasıl tanımlamaktadır?
2. Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre değerler eğitiminin esas amacı nedir?
3. Değerler eğitiminin öğrencilere sağladığı katkılara ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında 2018 yılında yapılan yenilik ve değişikliklere ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
5. Değerler eğitimi sürecinde karşılaşılan sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Milli eğitim bakanlığına bağlı okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitime yönelik görüşlerini tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Nitel araştırmaların en belirgin özelliklerinden bir tanesi, doğal ortamda meydana gelen olgu, olay ya da davranışlar üzerine yoğunlaşarak araştırmaların sürdürülmesidir. Davranışlar ya da davranışların ortaya çıktığı ortam araştırmacılar tarafından manipüle edilmez, dışarıdan bir müdahale yapılmaz. Doğal ortamlar bazen bir sınıf olabileceği gibi okul, klinik ya da mahalle bile olabilir. Bu nedenle genellikle nitel araştırmalar saha araştırmaları gibi tanımlanır. (Büyüköztürk vd.,2014, s.241). Nitel araştırmalarda elde edilen veriler detayları açığa çıkarır. Yoğun betimlemeler veren gözlemlerden, insanların kişisel deneyimlerine ilişkin anlamları ve bakış açılarını alıntı yaparak destekleyen mülakatlardan; duruma ilişkin çalışmalardan ve dokümanların incelenmesinden oluşur (Patton, 2014).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılında Kahramanmaraş il merkezinde Onikişubat ve Dulkadiroğlu ilçelerinde Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaokullarda görev yapan 30 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma grubunun seçiminde amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilirliğe dayalı örneklem oluşturmada amaç, araştırmaya hız ve pratiklik kazandırarak zaman, maliyet ve iş gücü kaybını önlemeye yardımcı olmaktır (Büyüköztük vd., 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmanın kolay ulaşılabilir durum örnekleme dayalı olması; araştırmaya hız ve pratiklik sağlayarak ve oluşabilecek maliyetin önüne geçmektir. Araştırma sürecine katılan öğretmenlerin demografik özellikleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1’de araştırma sürecine katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin demografik özelliklerine ilişkin bilgilerin sayısı ve yüzde değerleri verilmektedir. Çalışmaya 20 erkek 10 kadın öğretmen olmak üzere toplam 30 öğretmen katılmıştır. Tabloya göre öğretmenlerin kıdem yıllarına bakıldığında; %13,3’ü “0-5 yıl”, ve “6-10 yıl” arasında, %33’ü “11-15 yıl”, %16,6’sı “16-20 yıl”, %23,3’ü “21 ve üzeri” şeklindedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden sadece %6,6’sı “Yüksek Lisans” mezunudur. Öğretmenlerin mezun oldukları alanlara bakıldığında; %63,3’ü “Sosyal Bilgiler”, %23,3 “Tarih”, %6,6’sı da “Coğrafya” ve “Diğer” alanlardan mezun oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin görev yaptıkları okul türlerine bakıldığında; %73,3 “Devlet okulunda”, %26,6’ sı ise “İmam Hatip” okulların da görev yaptığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Bilgileri

Demografik özellikler	F	%
Cinsiyet	Kadın	10 33,3
	Erkek	20 66,6
Kıdem Durumu	0-5 yıl	4 13,3
	6-10 yıl	4 13,3
	11-15 yıl	10 33,3
	16-20 yıl	5 16,6
	21 ve üzeri	7 23,3
Eğitim Durumu	Lisans	28 94,4
	Yüksek Lisans	2 6,6
Eğitim Programı (Alanı)	Sosyal Bilgiler	19 63,3
	Tarih	7 23,3
	Coğrafya	2 6,6
	Diğer	2 6,6
Okul Türü	Devlet	22 73,3
	İmam Hatip	8 26,6

Veri Toplama Aracı

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitimine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme ya da diğer ismiyle mülakat nitel araştırma sürecinde kullanılan en yaygın veri toplama araçlarından bir tanesidir. Bunun nedeni bireylerin verilerini, görüşlerini, deneyimlerini ve duygularını ortaya çıkarma yönünden oldukça güçlü olması ve iletişimin en yaygın biçimi olan konuşmayı esas almasıdır. (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu bağlamda, nitel araştırmalarda kullanılan görüşme tekniğinin belirleyici özelliği de görüşülen kişilerin bakış açılarının ortaya çıkarma olmaktadır. Bu nedenle görüşülenlerin, anlam dünyalarını, duygu ve düşüncelerini anlamak, nicel görüşmelerden farklı olarak yüzeysel değil daha derin bilgi edinmek esastır (Kuş, 2007). Bu çalışmada görüşme türlerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme; görüşmelerin çok önceden hazırlandığı, ne tür soruların sorulacağını kesinleştirildiği, hangi verilerin toplanacağını, ayrıntılı biçimde kapsayan, görüşme planının aynen uygulandığı bir görüşmedir (Karasar,2011). Yarı yapılandırılmış görüşmeler uygulayıcıya süreçte esneklik sağlamaktadır.

Araştırmacı tarafından oluşturulan veri toplama araçlarının hazırlık aşamasında öncelikle konu ile ilgili gerekli literatür incelemesi yapılmıştır. Yapılan literatür çalışmalarının neticesinde görüşme sorularının yer aldığı madde havuzu oluşturulmuştur. Hazırlanan görüşme formu sorularının kullanılabilirliği, anlaşılabilirliği, uygulanabilirliği, pratikliği ve içerik açısından yedi uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzmanlardan alınan dönütler sonrasında soruların benzer olup olmadığı tespit edilmiştir. Tespit sürecinde birbirleriyle benzer ifadeler taşıyan sorular birleştirilmiştir. Araştırmacının amacına ve ifade ediliş biçimine uygun olmayan sorular araştırmaya dahil edilmemiştir. Hazırlanan görüşme formunun

geçerliliğini artırmak amacıyla dört sosyal bilgiler öğretmeni ile pilot uygulama çalışması yapılmıştır. Ön deneme niteliğinde olan pilot uygulama araştırmanın kapsamına alınmamıştır. Öğretmenlerin dönütlerinden sonra görüşme sorularına verdikleri cevaplar incelenmiş ve görüşme sorularının anlaşılabilirliği sınanmıştır. Pilot uygulama sürecinden alınan dönütler sonrasında 11 sorudan oluşan görüşme formuna son şekli verilmiş ve form hazırlanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerinin elde edilebilmesi için öncelikle Kahramanmaraş İl Millî Eğitim Müdürlüğünden görüşme yapılacak katılımcıların ilçeleri (Onikişubat ve Dulkadiroğlu) belirtilerek gerekli izinler alınmıştır. Araştırmanın görüşme ile ilgili verileri 12/06/2019 tarihinde başlayıp, 09/01/2020 tarihinde bitmiştir. Öğretmenler ile yapılacak görüşmeler için müdür ve müdür yardımcılardan izinler alınmış ve uygun zaman dilimleri belirlenmiştir. Görüşmeler öğretmenlerin ders dışı zamanlarında yapılmıştır. Görüşmeler için genellikle sınıf ortamları, öğretmenler odası, rehberlik odaları ve müdür yardımcısı odası gibi uygun mekanlarda gerçekleştirilmiştir. Öğretmenler ile yapılan görüşmeler ortalama 25-35 dakika sürmüştür.

Görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından birebir yürütülmüştür. Her görüşme öncesinde görüşme yapılan öğretmene araştırmanın amacı hakkında bilgi verilip, bu konuda görüşlerine ve önerilerine ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Bu amaçla görüşme yapılan öğretmenlerin formda yer alan sorulara samimi, içten ve gerçekçi cevaplar vermelerinin araştırmanın amacına ulaşabilmesi için önemli olduğu belirtilmiştir. Görüşme esnasında veri sonuçlarının daha ayrıntılı analizinin yapılabilmesi için görüşmelerin ses kaydına alınmasının istenildiği belirtilerek öğretmenlerden izin alınmıştır. Araştırma sürecine katılan 30 öğretmenden 20'si görüşmelerinin ses kaydına alınmasına izin vermiştir. Araştırmaya katılan 10 öğretmen ise ses kayıt cihazı istememiş, bu görüşmeler not edilerek kayıt altına alınmıştır. Ses kaydına alınan görüşmeler üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan araştırmacıların görüşleri yazıya dökülmüştür. Böylelikle öğretmenlerle yapılan görüşmeler araştırmanın verilerini oluşturmuştur.

Mevcut çalışma için etik kurul onayı Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan alınmıştır (Sayı:2019/16; Tarih: 20.05.2019).

Verilerin Analizi

Görüşme yoluyla elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedebilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 242). Betimsel analiz; toplanan verilerin öncelikle düzenlendiği, kopyalarının çıkarıldığı, kodlandığı, özetlenip anlam çıkarılarak yorumlandığı analiz şeklidir (Büyüköztürk vd. 2014). Verilerin analizinde öncelikle öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen formlar

numaralandırılma işlemine tabi tutulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevaplar sonrasında görüşme sorularının sıralaması esas alınarak tek tek kodlanmıştır. Elde edilen kodlar, oluşturulan temalar ve kategoriler bünyesinde toplanmıştır. Toplanan veriler tablolar halinde sunulmuş ve yorumlama işlemi yapılarak raporlaştırılmıştır. Öğretmenlerin görüşlerinin gerçekçi olması ve araştırmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla elde edilen verilerden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Alıntı işlemlerine yer verilirken öğretmenlerin görüşleri "Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5,.....Ö28, Ö29, Ö30," şeklinde ifade edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenleri kimlik bilgilerinin gizli tutulmasına özen gösterilmiştir.

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini tespit etmek amacıyla uzman incelemesi yönteminden yararlanılmıştır. Uzman incelemesinde araştırma konusu hakkında geniş ve detaylı bilgiye sahip, bu alanda uzmanlaşmış kişilerden, yürütülen araştırmanın çok boyutlu değerlendirilmesini sağlayan inandırıcılık stratejilerinden biridir. Bu incelemede uzman, araştırmanın deseninden elde edilen verilere, verilerin analizine ve raporlaştırma aşamasına kadar olan sürece eleştirel yaklaşır ve araştırmacıya geri dönütlerde bulunur (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmada uzman incelenmesine başvurulmuş, uzmanlardan dönütler alınmıştır.

Araştırmada Geçerlilik, Güvenirlik ve Etik

Yürütülen bu çalışmada etik ilke ve kurallara dikkat edilerek uygulama sürecinden önce gerekli izinler alınmıştır. Görüşme öncesinde katılımcılara gerekli açıklamalarda bulunulmuştur. Öğretmenlerin demografik bilgileri gizli tutulmuş ve isimleri kaydedilmemiştir. Görüşme esnasında ses kaydı için öğretmenlerden izin alınmış ve ses kaydına izin veren öğretmenler ile cihaz vasıtasıyla görüşmeler yapılmış, ses kaydına izin vermeyen öğretmen arkadaşlar ile yapılan görüşmeler not edilerek kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler doğal bir seyrinde yapılmıştır.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitime yönelik görüşlerini tespit etmek amacıyla yapılan görüşmelerin analizinden elde edilen verilere ilişkin bulgulara ve görüşlerden alınan doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenen verilerden öncelikle belirli kodlar oluşturulmuş daha sonra bu kodlar belirli kategoriler bünyesinde toplanmış, frekans değerleri hesaplanmış ve tablolar halinde sunulmuştur. Bulgular araştırmanın alt problemler sıralaması esas alınarak verilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Tanımlamaları

Araştırmanın birinci problemi, "Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer kavramını nasıl tanımladıklarına ilişkin görüşleri nelerdir?" şeklinde belirlenmiştir. Aşağıda sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer tanımlarından elde edilen verilerden kodlar oluşturulmuş, frekans değerleri hesaplanmış ve Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer kavramını farklı şekilde ifade ettikleri görülmektedir. Öğretmenlerin yarıya yakını (10/30), değer kavramını toplumun sahip olması gereken manevi kıymetler bütünü olarak ifade etmiştir. Öğretmenlerin bir kısmı (6/30)

toplumun uyması gereken ahlak kuralları olarak tanımlarken, bazı öğretmenler ise (5/30) değer kavramını kültürel öğelerin gelecek kuşaklara aktarılması, (4/30) güzel duyguların yansımaları, (3/30) insani özellik kazandırma, (2/30) bizi biz yapan unsurlar olarak tanımlamıştır.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Tanımlarına İlişkin Görüşleri

Kategori	Kodlar	f
Öğretmenlerin Değer Tanımları	Toplumun sahip olması gereken manevi kıymetler bütünü	10
	Toplumun uyması gereken ahlak kuralları	6
	Kültürel öğelerin gelecek kuşaklara aktarılması	5
	Güzel duyguların yansımaları	4
	İnsani özellik kazandırma	3
	Bizi biz yapan unsurlar	2

*Bazı öğretmenler birden fazla kod ifadesi belirttiği için kaynak toplamı katılımcı sayısından fazla olabilir.

Aşağıda sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer tanımlamalarına yönelik örnek ifadelerine yer verilmiştir:

Toplumun Sahip Olması Gereken Manevi Kıymetler Bütünü;

(Ö4) "...kişilerin toplum yaşamında, kişisel ilişkilerinde anlamlı bir hayat sürdürmesi, çevresine yaşanabilir bir katkı sağlaması açısından uygulanması gereken malzemeler bütünüdür..."

(Ö6) "...toplumun sahip olması gereken gelenek, görenek gibi değerler bütünüdür..."

(Ö7) "...değeri insanların sahip olması gereken manevi kıymetler olarak tanımlayabiliriz..."

Toplumun Uyması Gereken Ahlak Kuralları;

(Ö9) "...değerler toplumun uyması gereken ahlak kurallarıdır. Kısacası hukuk kurallarının alt başlığı olarak düşünebiliriz..."

(Ö13) "...değerler toplumsal hayatın içinde yer alan kurallardır. Toplumda nasıl yaşamamız gerektiğinin öğretir..."

(Ö19) "...değerler toplumsal hayatın içinde yer alan kurallardır. Bu kurallar toplumda bize nasıl yaşamamız gerektiğini öğretir..."

Kültürel Öğelerin Gelecek Kuşaklara Aktarılması;

(Ö5) "...toplumun ahlaki, kültür açısından, dininin, dilini gelecek kuşaklara aktarmaktır..."

(Ö17) "...toplumun devamını sağlamak için gerekli olan manevi, bireysel farklılıklara saygılı olma, hoşgörü, vatanseverlik, yardımseverlik, sevgi, saygı gibi unsurlardır..."

(Ö27) "...insan olmanın gereği olarak sahip olmamız gereken ahlaki değer ve kurallardır..."

Güzel Duyguların Yansımaları;

(Ö14) "...değer kendisine ve karşısındaki kişiye mutlu hissettirdiği, değer verildiği, hoş görüldüğü bir kavramdır..."

(Ö16) "...aileden gelen güzel duyguların yansımaları olarak söyleyebiliriz..."

(Ö17) "...değer kişinin kendisinin karşısındaki kişiye mutlu hissettirdiği, önem verildiği, hoş görüldüğü bir kavramdır..."

İnsani Özellik Kazandırma;

(Ö3) "...öğrencilere dışarıdaki insani özellikleri kazandırmadır..."

(Ö20) "...değer insanlara kazandırılması gereken, insanın insan olmasını gerektiren özelliklerdir..."

(Ö26) "...insanı insani yapan ve onu diğer canlılardan ayırarak, insanı toplum içerisinde saygın hale getiren duygu ve düşüncelerdir..."

Biz Yapan Unsurlar;

(Ö10) "...değer kaybolmaya yüz tutmuş, bizi biz yapan unsurların ortaya konulduğu programdır..."

(Ö12) "...bizi biz yapan unsurlar, olaylar-olgular, milli kimliğimizdir..."

Yukarıda yer verilen görüşlerden hareketle sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer kavramını "toplumun sahip olması gereken manevi kıymetler bütünü, toplumun uyması gereken ahlak kuralları, kültürel öğelerin gelecek kuşaklara aktarılması, güzel duyguların yansımaları, insani özellik kazandırma ve bizi biz yapan unsurlar" olarak tanımladıkları görülmektedir.

Değerler Eğitiminin Esas Amacına Yönelik Bulgular

Araştırmanın ikinci problem sorusu, "Değerler eğitiminin esas amacı nedir?" şeklinde belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin verdikleri cevaplar doğrultusunda kodlar oluşturulmuş, frekans değerleri hesaplanarak Tablo 3' de gösterilmiştir.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Eğitiminin Esas Amacına Yönelik Görüşleri

Kategori	Kodlar	f
Değerler Eğitiminin Esas Amacı	Kültür hazinesini korumak	12
	Etkin vatandaş yetiştirme	7
	Olumlu tutum ve davranış kazandırma	6
	Kişisel özellik kazandırma	3
	Eğitim politikası hedefi haline getirme	2

*Bazı öğretmenler birden fazla kod ifadesi belirttiği için kaynak toplamı katılımcı sayısından fazla olabilir.

Tablo 3 incelendiğinde çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitiminin esas amacına yönelik görüşlerinden hareketle belirli kodlar oluşturulmuştur. Oluşturulan bu kodlar içerisinde öğretmenlerin yarıya yakınının (12/30) değerler eğitiminin esas amacını kültür hazinesini korumak olduğunu belirtmişlerdir. Bir kısım öğretmenler ise değerler eğitiminin esas amacını etkin vatandaş yetiştirmek (7/30), olumlu tutum ve davranış kazandırmak (6/30) olduğunu ifade ederken, bazı öğretmenlerde kişisel özellik kazandırma (3/30), eğitim politikası hedefi haline getirilme (2/30) şeklinde ifade etmiştir.

Aşağıda sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitiminin esas amacına yönelik örnek ifadelerine yer verilmiştir:

Kültür Hazinesini Korumak;

(Ö10) "...bana göre değerler eğitiminin amacı; toplum içindeki kültürün esasını korumak, yeni nesillere değerlerimizi unutturmamak, önemli değerlere sahip çıkmak, değerleri sunarken öğrenciye rehberlik etmek, kültürel mirası aktarmak, değer aktarımı sağlamaktır..."

(Ö19) "...bireyin, toplumun geçmişten günümüze kadar getirdiği değerlerin uygulandığında mutluluk vermesi, uygulanmadığında veya eksik kaldığında dağılmamasını sağlamaktır..."

(Ö30) "...birlik ve beraberliğimizi artırmak, geçmiş ve geleceğimiz arasında köprü kurmak, toplumu ve devletimizin ayakta tutabilmek, sağlam nesiller yetiştirerek geleceğe umutla bakabilmektir..."

Etkin Vatandaş Yetiştirme;

(Ö9) "...öğrencilerin ülkesine, ailesine, kısacası topluma faydalı olacak etkin bireyler olmasını sağlamaktır..."

(Ö22) "...toplumsal yaşamı düzenlemek, kişilerin yaşam kalitesini artırmak, kişilerin birbirlerine karşı sorumluluklarının bilincinde olmasını sağlamaktır..."

(Ö26) "...sağlıklı, kişilikli bireyler yetiştirmek içinde yaşadığı toplumun kurallarını bilen uygulayan, bunun farkında olan insanlar yetiştirmek..."

Olumlu Tutum ve Davranış Kazandırmak;

(Ö7) "...manevi kıymetlerin esas amacı ise doğruyu güzeli göstermek, iyi vatandaş olmayı sağlamak, iyi insan olmayı öğretmek olmalıdır..."

(Ö17) "...bireylerde olumlu tutum ve davranış kazandırma olarak söyleyebiliriz..."

(Ö28) "...öğrencilerimize olumlu davranış sergilemeyi öğretmektir..."

Kişisel Özellik Kazandırma;

(Ö20) "...çocuklara kişisel özelliklerinin kazandırmasına yardım etmektir..."

(Ö21) "...değerler eğitimi olması gereken eğitiminin vazgeçilmezidir. Kuşakların yetiştirilmesinde, kimlik seçiminde çok önemlidir..."

(Ö24) "...yaşadığımız global çağda; bireylerin kendi kimliklerini bulmasına yardımcı olmasıdır..."

Eğitim Politikası Hedefi Haline Getirme;

(Ö4) "...öğrenciye sorumluluk duygusu kazandırmak, ahlak sahibi insan yapmak, sevgi ve saygı gibi değerleri sadece değerler eğitiminin amacı olarak değil, Türk eğitim sisteminin temel hedefi olarak vermektir..."

(Ö5) "...toplumun eğitim politikası ile ilgilidir. Her devletin yetiştirmek istediği bir nesil vardır. Bu nesli yetiştirme isteğini de eğitim ve öğretim ile bir arada devam ettirmektir. Eğitim politikasının temel hedefi asımın nesli dediğimizi nesli yetiştirme, toplumun ahlak yapısına uygun, sorumluluk sahibi vatandaşlar yetiştirmek olmalıdır..."

Yukarıda yer verilen görüşlerden hareketle sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitiminin esas gayesini; kültür hazinesini korumak, etkin vatandaş yetiştirmek, olumlu tutum ve davranış kazandırma, kişisel özellik kazandırma ve eğitim politikası hedefi haline getirme olarak değerlendirdikleri tespit edilmiştir.

Değerler Eğitiminin Öğrencilere Sağladığı Katkıları Yönelik Bulgular

Araştırmanın üçüncü problemi, "Değerler eğitiminin öğrencilere hangi yönlerden katkı sağlamaktadır?" şeklinde belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin verdikleri cevaplar doğrultusunda kodlar oluşturulmuş, frekans değerleri hesaplanarak Tablo 4' de gösterilmiştir.

Tablo 4. incelendiğinde çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitiminin öğrencilere sağladığı katkıları yönelik görüşlerinin yer aldığı görülmektedir. Öğretmenlerin yarıya yakını (12/30) değerler eğitiminin öğrencilerin ahlaki gelişimine katkı sağladığına yönelik görüş belirtmiştir. Öğretmenler değerler eğitiminin sağladığı katkıları sosyal gelişim (9/30), kişisel gelişim (5/30), bilişsel

gelişim (3/30) odaklı olarak ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan üç sosyal bilgiler öğretmeni ise (3/30) araştırma sorusuna yönelik olumsuz yanıt vererek, değer eğitiminin öğrencilere katkı sağlamadığını ifade etmiştir.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değerler Eğitiminin Öğrencilere Sağladığı Katkıları Yönelik Görüşleri

Kategori	Kodlar	f
Değerler Eğitiminin Öğrencilere Sağladığı Katkıları	Ahlaki gelişim	12
	Sosyal gelişim	9
	Kişisel gelişim	5
	Bilişsel gelişim	3
	Herhangi bir katkı sağlamıyor	3

*Bazı öğretmenler birden fazla kod ifadesi belirttiği için kaynak toplamı katılımcı sayısından fazla olabilir.

Aşağıda sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitiminin öğrencilere sağladığı katkıları yönelik örnek ifadelerine yer verilmiştir:

Ahlaki Gelişim;

(Ö4) "...değerler eğitimi öğrencilerin ahlaki gelişimlerine katkı sağlar. Onların vicdan ve merhamet sahibi olması gerektiğini vurgular. Öğrencilerde değerler eğitime yönelik bir farkındalık oluşturur..."

(Ö13) "...öğrencilere ahlaki açıdan katkı sağlar. Örneğin küçüklere ve büyüklere saygı, vatan-millet, bayrak sevgisi, toplum içerisinde bir arada yaşama gibi..."

(Ö23) "...unutulan bu güzelliklerin, ahlaki davranışlarını bozulmaya yüz tutan toplumun, sevgi, vefa, vatanseverlik gibi değerlerle yükselmeye katkı sağlamasıdır. Toprak, para kaybedilebilir ama bir takım değerleri kaybettiğimizde, insan ve millet olma kavramını tamamen kaybederiz..."

Sosyal Gelişim;

(Ö2) "...çocuklarımızı topluma hazırlamak, toplumda barış ve huzur içinde yaşamaya alıştırmaktır..."

(Ö11) "...öğrencilerin sosyalleşmelerini sağlar. İyi bir insan olabilmesi, topluma ne derece etkin bir şekilde katıldığına yardımcı olur. Öğrencilerin topluma daha sosyal bir şekilde katılmalarını sağlar..."

(Ö24) "...insanlar arası ilişkileri geliştiriyor. Devlet ve millet bilincini geliştiriyor. Adalet, vatanseverlik, hak-hukuk çerçevesinde yaşamayı öğretiyor..."

Kişisel Gelişim;

(Ö16) "...olumlu yönlerden katkı sağlar. Toplum içerisindeki bireyin kendini bilmesine katkı sağlar. Birey kendisinin farkına varır. Bireylerde sorumluluk duygusu kazandırır. Çevresine ve kendisine bakış açısı kazandırır..."

(Ö22) "...öğrencilerin kişisel gelişimine katkı sağlaması, çevresindeki tüm canlılara duyarlı davranmaya başlaması, büyüklerine ve küçüklerine saygı ve sevgi çerçevesinde yaklaşması, kendine yapılan bir güzelliği unutmuyarak daha güzeli ile cevap vermesi şeklinde katkı sağladığını düşünüyorum..."

(Ö30) "...öğrencinin kişisel gelişimine katkı sağlar. Mesela öğrenci haklarını öğrenirken yerine getirmesi gereken sorumlulukları da öğrenir. Eğitim almak hakkıdır. Bununla birlikte derslere zamanında girmek sorumluluktur. Öğrenciye bu durum öğretilir..."

Bilişsel Gelişim;

(Ö6) "...sadece bilgi düzeyindeki davranışa katkısı oluyor. Teoride oluyor..."

(Ö25) "...öğrencilere eğitim alanında bakış açısı, farkındalık kazandırmaktadır. Olumlu davranış değişikliğine katkı sağlamaktadır..."

Herhangi bir katkı sağlamıyor;

(Ö5) "...öğrencilerimiz değerleri içselleştiremiyor bu yüzden öğrenilen değerler unutulduğu için katkı sağladığını düşünmüyorum..."

(Ö7) "...aile içinde ve okul içerisinde öğrenilen değerler tutarsızlık gösterdiği için öğrencilerin değer gelişimlerine yardımcı olmuyor..."

(Ö15) "...değerler katkı sağlamıyor, öğrencilerimiz istekli değil, öğrenciden kaynaklı bizler elimizden geleni yapmaya çalışıyoruz ama onların isteksiz olması katkı sağlamıyor..."

Yukarıda yer verilen örnek öğretmen ifadelerinden hareketle değer eğitiminin; "ahlaki gelişim, sosyal gelişim, kişisel gelişim ve bilişsel gelişim" açısından öğrencilere katkı sağladığı belirlenmiştir.

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yapılan Yenilik ve Değişikliklere Yönelik Bulgular

Araştırmanın dördüncü problemi, "Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yapılan yenilik ve değişikliklere ilişkin bilgileri nelerdir?" şeklinde belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin verdikleri cevaplar doğrultusunda kategori ve kodlar oluşturulmuş, oluşturulan bu kodların frekans değerleri hesaplanarak Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Programında Yapılan Yenilik ve Değişikliklere İlişkin Görüşleri

Kategori	Kodlar	f
İçerik Bazlı Değişiklikler	15 Temmuz ve demokrasi bayramı gibi konuların eklenmesi	12
	Kazanımların yoğunlaştırılması ve bütünleştirilmesi	4
	Değerlerin konular arasına serpiştirilmiş	2
	Değerlerin sosyal bilgiler dersinin odak noktası olması	2
Program Bazlı Değişiklikler	Temel değerlere yer verilmesi	6
	Programda değerlerin öne çıkması	5
	Programda değerlere yönelik farkındalık/bilinç oluşturulması	3

*Bazı öğretmenler birden fazla kod ifadesi belirttiği için kaynak toplamı katılımcı sayısından fazla olabilir.

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen veriler doğrultusunda içerik ve program baz alınarak iki kategori oluşturulduğu görülmektedir. İçerik bazlı değişikliklere yönelik öğretmenlerin yarıya yakını (12/30) yeni konular eklendiğini belirtirken, bu kategori içerisinde görüş bildiren öğretmenlerin bir kısmı (4/30), kazanımların yoğunlaştırıldığı ve bütünleştirildiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bazıları değerlerin konular arasına serpiştirildiğini (2/30), değerlerin sosyal bilgiler dersinin odak noktası olduğunu (2/30) ifade etmişlerdir. Program bazlı değişikliklere yönelik kategori bünyesinde ise öğretmenlerin yarıdan azı (6/30) temel değerlere yer verildiğini belirtirken, öğretmenlerin çok azı programda değerlerin öne çıktığını (4/30), değerlere yönelik farkındalık oluşturduğunu (3/30) ifade etmişlerdir. Aşağıda sosyal bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yapılan yenilik ve değişikliklere yönelik örnek ifadelerine yer verilmiştir.

İçerik Bazlı Değişiklikler;

(Ö3) "...değişiklik oldu. Mevzuatı biliyorum. Özellikle 5. sınıflarda yardımseverlik, yardımlaşma ve dayanışma, birlik ve beraberlik yani kültürel unsurlar ana başlık olarak konuların arasına konuldu. Daha önce ara disiplin olarak varken şimdi doğrudan kazanım olarak verildi..."

(Ö21) "...15 Temmuzdan sonra halk iradesinin her şeyden üstün olduğu, halkın seçimlerine saygı duyulmak zorunda olduğu, bağımsızlığın ne kadar önemli olduğu gibi değerlerin öğrencilere fark edilmesi gerektiği üzerinde duruldu..."

(Ö24) "...var hissettim. Dersimiz gereği belirli konularda değer veriyoruz. Özellikle 15 Temmuzdan sonra konularımızda değişiklik oldu. Manevi değerlerin, vatanseverlik gibi değerlerin önemi arttı..."

Program Bazlı Değişiklikler;

(Ö12) "...programda değerlere birkaç yıldır daha çok yer verilmiştir. Ön plana çıkmıştır. Bunu hissettim. Özellikle programda temel değerlere yer verilmiştir..."

(Ö20) "...yeni program eski programa göre değerlere daha çok değinmiş. Belirli değerler üzerinde durulmuştur. Eski programa göre değerler yeni programda ön planda tutulmuştur..."

(Ö25) "...değerler eğitimi ile ilgili farklılık hissettim. Programda değişiklik yapılmış. Ders seviyelerinde kazanımların azaltıldığını gördük. Değerler programda ön plana çıkmıştır..."

Yukarıda yer verilen görüşlerden hareketle sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yapılan yenilik ve değişiklikler hakkında bilgi sahibi oldukları tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin Değerler Eğitiminde Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi, "Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitiminde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?" şeklinde belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin verdikleri cevaplar doğrultusunda kategori ve kodlar oluşturulmuş, oluşturulan bu kodların frekans değerleri hesaplanarak Tablo 6'da gösterilmiştir. Tablo 6 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitiminde karşılaştıkları sorunların "müfredattan kaynaklı, aileden kaynaklı, çevreden kaynaklı, okuldan kaynaklı ve öğrencilerde kaynaklı" olmak üzere beş kategori bünyesinde toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin yarısından çoğu (18/30) değerler eğitiminde karşılaşılan sorunların müfredattan kaynaklı olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin yarısı karşılaşılan sorunların (15/30) aileden kaynaklı olduğunu belirtirken, öğretmenlerin yarıya yakını (12/30) karşılaşılan sorunların çevreden, okuldan ve öğrenciden kaynaklandığını belirtmişlerdir.

Aşağıda sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitiminde karşılaştıkları sorunlara yönelik örnek ifadelerine yer verilmiştir:

(Ö1) "...değerler eğitimi ile sorunlar gün geçtikçe artmaktadır. Değerler aileden kaynaklı sorunlardan dolayı, öğrenciler bizim verdiğimiz değerleri uygulayamamaktadır. Şu an değerler eğitimi yok olmaktadır. Öğrencilere karşı değerleri yansıtamıyoruz. Müfredatımız çok yoğun, ekstra bu yüzden değerler eğitimine zaman ayıramıyoruz. Ayrıca en büyük sorunlardan bir tanesi de değerler eğitiminde sosyal medya, televizyon gibi faktörlerin etkisinin fazla olmasıdır..."

(Ö6) "...evet. Ayrı bir değer eğitimi programımız yok. İllaki değerler eğitiminde sorunlar var ve biz bu sorunlarla karşı karşıya kalmaktayız. Değerlerini bilmeyen öğrencilerimize tarih, coğrafya anlatıyoruz. Eğitim geri planda öğretim ön planda kalıyor. Değer bilmeyen bir nesil yetiştiriyoruz. Okullarımızda istikrar yok. Çünkü yapılan değer eğitimi çalışması süreklilik arz etmiyor. Bizde her şey bilgi düzeyinde, uygulamada yapılmıyor. Çocuk ben uygularsam değer eğitimi uyguluyor. Ben değer uygulamasam öğrenci uygulamıyor. Tüm Türkiye olarak Kolberg'in ahlaki evrelerden itaat ve ceza evresindeyiz. Daha ötesine gidemiyoruz. Yaptırımlarımız süreklilik arz etmiyor..."

(Ö18) "...evet, öğrencilerimiz değerleri ailede kazanamadığı için okulda öğretmenlerin kazandırmaya çalıştığı değerleri tam olarak alamıyorlar. Televizyon da gördüklerini (medya) yapıyorlar, sorgulamadan ama bizim okulda vermeye çalıştığımız değerleri alamıyorlar. Bir ikilem durumu yaşanıyor. Öğretmenin tam zıddını söyleyen medyadaki değerler sorgulanmadan kabul edilmesi sorun teşkil etmektedir..."

(Ö20) "...veli ilgisi eksik. Öğrenci ailede alamadığı değeri okulda öğretmen veremiyor. İlk eğitim ailede başlar. Öğrencilerde vurdumduymazlık var. Veliler bilinçsiz. Öğrencilerin aile ortamı sıkıntılı ve sorunludur. Değerler eğitimi sadece okulla sınırlı değil sürece aile, veli, idare, öğretmenlerde katılmalıdır. Konumuzun yoğunluğu nedeniyle değerler eğitime yer veremiyoruz..."

(Ö21) "Sosyal medya da tutarsız olduğu için okulda öğrenilen değerler soyut kalmaktadır. Okul-aile arasında

öğrenilen değerler tutarsızlık göstermektedir. Okulda öğrenilen değerler sosyal medyadan bağımsız bir şekilde kalmaktadır..."

Yukarıda yer verilen görüşlerden hareketle sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitiminde karşılaştığı sorunlar tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitiminde çeşitli sorunlar yaşadıkları ve karşılaştıkları sorunların "kaynakları müfredattan kaynaklı, aileden kaynaklı, çevreden kaynaklı, okuldan kaynaklı ve öğrencilerden kaynaklı" olduğu belirlenmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın son bölümünde bulgulardan elde edilen sonuçlara ve değerler eğitimi ile ilgili yapılacak çalışmalara ilişkin önerilere yer verilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik görüşlerini tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçları araştırma soru sıralaması esas alınarak yer verilmiştir.

Araştırmanın birinci araştırma sorusu olan "Sosyal bilgiler öğretmenleri değer kavramını nasıl tanımlamaktadır?" sorusunu araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri "toplumun sahip olması gereken manevi kıymetler bütünü, toplumun uyması gereken ahlak kuralları, kültürel öğelerin gelecek kuşaklara aktarılması, güzel duyguların yansımaları, insani özellik kazandırma ve bizi biz yapan unsurlar" olarak ifade etmişlerdir.

Tablo 6. Değer Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tema	Kategori	Kodlar	f
Değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar	Müfredattan Kaynaklı	Konuların yoğun olması	7
		Ders süresinin yetersizliği	6
		Bilgi düzeyi ile sınırlı kalması	2
		Ayrı bir programın olmaması	2
		Öğretimin ön planda tutulması	1
		Değer eğitiminin süreklilik göstermemesi	5
	Aileden Kaynaklı	Ailede verilen değerlerin farklı olması	5
		Anne ve baba tutumları	3
		Ailenin ilgisiz ve ihmalkâr olması	2
	Çevreden Kaynaklı	TV-internet ve sosyal medyanın etkisi	7
		Sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıklar	3
		Toplumsal yozlaşma	2
	Okuldan Kaynaklı	Değer eğitiminin okulla sınırlı kalması	3
		Okul-aile ve öğretmen iş birliği olmaması	3
		Uygulamadan kaynaklı sorunlar	2
		Yaptırımların süreklilik göstermemesi	2
		Sınıfların kalabalık olması	1
		Materyal eksikliği	1
Öğrenciden Kaynaklı	Öğrenci ilgisizliği	8	
	Değerlerin davranışa dönüşmemesi	2	
	Disiplinin göz ardı edilmesi	2	

*Bazı öğretmenler birden fazla kod ifadesi belirttiği için kaynak toplamı katılımcı sayısından fazla olabilir.

Ulaşılan bu sonuçlar öğretmenler tarafından değer kavramının önemli bir kavram olduğunu göstererek değerlerin toplum hayatını düzenleyen işlevsel bir yapıda olduğu gerçeğini de doğrulamaktadır. Öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgular değer kavramının toplumsal işleyiş, düzen için kültürel hayatın önemli bir parçası olduğunu göstermektedir. Elde edilen bu sonucu destekleyen bazı çalışmalara ilgili literatürde rastlanmıştır. Benzer şekilde Kınacı (2018) yaptığı çalışmada araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer kavramını “kurallar bütünü, toplum tarafından kabul gören davranışlar, maddi ve manevi unsurlar, nesilden nesle aktarılan kavramlar, insanı insan yapan özellikler” olarak tanımladıklarını ifade etmiştir. Yine benzer şekilde Bahşi (2012) yaptığı çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer kavramını; “toplumda düzeni sağlayan ve toplum tarafından onaylanmış davranış kalıpları, ahlaki kurallar, gelenek, örf-adet ve kültürel özellikler” olarak belirttiklerini ifade etmiştir. Memişoğlu (2017) çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer kavramını; “toplumun çoğunluğu tarafından benimsenen ölçütler, maddi ve manevi unsurlar, toplumun ortak duygu-düşünce ve amaçları, toplumun birlik ve beraberliğini sağlayan unsurlar ve ahlaki kurallar” olarak tanımladıklarını belirtmiştir. Benzer şekilde Batmaz ve Erdoğan (2019) yaptıkları çalışmada sınıf öğretmenlerinin değer kavramını; “millet olmanın gereğini sağlayan kavram, değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan ve insan olmanın gereği olan kavram” olduğunu ifade ettiklerini belirtmiştir. Balcı ve Yanpar Yelken (2010) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin değer kavramını; “maddi ve manevi unsurlar, kurallar bütünü, birey ve toplum ilişkilerini düzenleyen unsur” olarak tanımladıklarını ifade etmişlerdir. Altıntaş (2014) yaptığı çalışmada öğretmenlerin değer kavramının kelime anlamına, mahiyetine, toplumsal ve bireysel işlevine vurgu yaparak “önemli nitelik, faydalı kıymetler bütünü ve insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallar bütünü” olarak ifade ettiklerini belirtmiştir. Bartan (2018) yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin değer kavramını; “insanın sahip olması gereken özellikler ve önemli nitelikler” olarak tanımlandığı sonucuna ulaşmıştır. Yukarıda yer verilen çalışmaların bulguları ile araştırmanın bulguları paralellik göstermektedir.

Araştırmanın ikinci araştırma sorusu olan “Değerler eğitiminin esas amacı nedir?” sorusunu araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri “kültür hazinesini korumak, etkili vatandaş yetiştirmek, olumlu tutum ve davranış kazandırma, kişisel özellik kazandırma ve eğitim politikası haline getirme olarak” ifade etmişlerdir. Sağlıklı bir toplum düzenin korunması, kültürel devamlılığın sağlanması değer eğitiminin amaçlarından olduğu için değer eğitiminin etkili ve etkin vatandaş yetiştirmede ihtiyaç duyulan önemli bir alan olarak görülmektedir. Literatürde elde edilen sonucu destekleyen çalışma bulgularına rastlanmaktadır. Boydak (2019) yapmış olduğu çalışmada değerler eğitiminin amacının araştırmaya katılan öğretmenler ve öğrenciler tarafından ahlaki bağlamda ele alındığı görülmektedir. Öğretmenler ve öğrenciler değer, değer eğitiminin amaçlarını, bilinçli olmak, yardımseverlik ve iyi birey olmak olarak ifade etmişlerdir. Altıntaş (2014) yapmış olduğu çalışmasında değerler eğitiminin amacının toplumsal amaç ve bireysel amaç kategorileri altında ele alındığı görülmektedir. Değer eğitiminin iyi, karakter sahibi,

dürüst bireyler yetiştirmeyi amaçladığı çalışma bulgularında ifade edilmektedir.

Araştırmanın üçüncü araştırma sorusu olan “Değerler eğitimi öğrencilere hangi yönlerden katkı sağlamaktadır?” sorusu araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından, “ahlaki gelişimlerine, sosyal gelişimlerine, kişisel gelişimlerine ve bilişsel gelişimlerine katkı sağlamaktadır” şeklinde cevaplanmıştır. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğu değer eğitiminin öğrencilere birçok alanda olumlu katkı sağladığı noktasında hemfikirlerdir. Değer eğitimi bireylerin bilişsel, ahlaki, sosyal, kişisel gelişimlerine yardım ederek topluma uyumlu, sağlıklı bir yurttaş olmalarına katkı sağlayacak yapıdadır. Elde edilen bu sonucu destekleyen bazı çalışmalara ilgili literatürde rastlanmaktadır. Gömleksiz ve Kılınç (2015) çalışmalarında değerler eğitiminin, öğrencilerin sosyalleşmesine, kişilik gelişimlerine, sorumluluk duygusu kazanmalarına ve toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmalarına yardımcı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Balcı ve Yanpar Yelken (2010) çalışmalarında değerler eğitiminin karakter gelişimine, sosyal gelişime katkı sağladığı sonucuna ulaşmışlardır. Kurtdeğide Fidan (2016) yürütmüş olduğu çalışmasında değer kazanımının bireysel ve toplumsal açıdan katkı sağladığı ve değer eğitiminin önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gür, Koçak, Şirin, Şafak ve Demircan (2015) çalışmalarında değer eğitiminin sosyal ve kişisel olarak bireylere katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Yukarıda yer verilen çalışmaların bulguları ile araştırmanın bulguları paralellik göstermektedir. Değer eğitimi hiç kuşkusuz bireylerin yaşadıkları topluma uyumlu bir birey olmaları konusunda yardımcı olan önemli bir konudur. Değer eğitiminin olmadığı, sağlıklı bir değer eğitiminin yapılmadığı toplumların sağlıksız bireyler yetiştireceği, toplumsal yozlaşma ve beraberinde ahlaki çöküntü sorunları ile mücadele edeceği su götürmez bir gerçektir.

Araştırmanın dördüncü araştırma sorusu olan “Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yapılan yenilik ve değişikliklere ilişkin bilgileri nelerdir?” sorusuna araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri “programda yapılan yenilik ve değişiklikler” doğrultusunda ifadelerde bulunmuşlardır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2017 yılında yapılan öğretim programındaki yenilik ve değişikliklere yönelik görüşleri içerik bazlı değişiklikler ve program bazlı olmak üzere iki ana kategori bünyesinde ele alınmıştır. Öğretmenler içerik bazlı değişikliklerde “yeni konular eklendiği, kazanım sayısının azaltılıp ve kazanımların içeriğinin yoğunlaştırıldığını, değerlerin konular arasına eklendiğini ve sosyal bilgiler dersinin odak noktası olduğunu” belirtirken program bazlı değişikliklerde ise “temel değerlerin ön plana çıkarıldığını, değerler ile bir farkındalık oluşturmak istendiğini, değerlere ayrı bir önem verildiğini” belirtmişlerdir. Elde edilen bu sonucu destekleyen bazı çalışmalara ilgili literatürde rastlanmıştır. Benzer şekilde Döner (2019) çalışmasında müfredat içerisine yeni konular eklendiği (15 Temmuz gibi) ve daha çok programın uygulama boyutunun ön plana çıkarıldığını belirtilmiştir. Batmaz ve Erdoğan (2019) çalışmasında öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik farkındalık hissettikleri sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Kınacı (2018) çalışmasında 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yapılan yenilik ve değişikliklerin olduğunu ve öğretmenlerin değişikliklerin farkında olarak takip ettiklerini

belirtmiştir. Pekuslu (2019) çalışmasında da öğretmenlerin yeni programın ders kitaplarına bağlı olarak yürütülerek, konuların yetiştirememeye kaygısı içerisinde ele alındığını ve bu durumun değer eğitimi açısından olumsuz sonuçlar doğurduğuna dair olumsuz görüş belirttikleri sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmanın beşinci aştırma sorusu olan, “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitiminde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?” sorusuna araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri “aileden kaynaklı, müfredattan kaynaklı, çevreden kaynaklı, okul ve aileden kaynaklı” sorunların değerler eğitimini olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir. Müfredattan kaynaklı sorunları, “konuların yoğun olması, ders süresinin yetersizliği, bilgi düzeyi ile sınırlı kalması, ayrı bir programın olmaması, öğretimin ön planda tutulması” Aileden kaynaklı sorunları, “değer eğitiminin süreklilik göstermemesi, ailede verilen değer farklı olması, anne baba tutumları, ailenin ilgisiz ve ihmalkar olması, Çevreden kaynaklı sorunları “tv-internet ve sosyal medyanın etkisi, sosyoekonomik ve kültürel farklılıklar, toplumsal yozlaşma” Okuldan kaynaklı sorunları “değer eğitiminin okulla sınırlı kalması, okul-aile ve öğretmen iş birliği olmaması, materyal eksikliği, uygulamadan kaynaklı sorunlar, yaptırımların süreklilik göstermemesi” Öğrenciden kaynaklı sorunları “Öğrenci ilgisizliği, değerlerin davranışa dönüşmemesi, disiplinin göz ardı edilmesi” şeklinde belirtmişlerdir. Araştırma sorusuna verilen cevaplar öğretmenlerin değer eğitimine yönelik farklı gruplardan kaynaklı sorunlarla karşılaştıklarını göstermektedir. Elde edilen bu sonucu destekleyen bazı çalışmalara ilgili literatürde rastlanmıştır. Benzer şekilde Gözel (2018) çalışmasında değerlerin kazandırılmasında çeşitli sorunlar ile karşılaşıldığını ve karşılaşılan sorunların; aile, okul, kitle iletişim araçları, çevre, öğrenci, öğretme-öğrenme süreci ve programdan kaynaklı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Uzun ve Köse (2017) çalışmalarında öğretmenlerin değer kazandırma sürecinde çeşitli sorunlar ile karşılaştıklarını, karşılaşılan sorunların program, öğretmenler, okul ve sınıf, öğrenci ve aile gibi nedenlerden kaynaklandığını ifade etmişleridir. Benzer şekilde Gömleksiz ve Kılınç (2015) çalışmalarında öğretmenlerin değer eğitiminde çeşitli sorunlar ile karşılaştıklarını, zamansal ve ekonomik sorunların, öğrenci, veli ve okul ilgisizliğinden kaynaklanan sorunların bu sorunlardan olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Altıntaş (2014) yaptığı çalışmada öğretmenlerin değer eğitiminde karşılaşılan sorunları; aile, sınıf mevcudu, medya, sosyal çevre, okul yönetiminden kaynaklandığını ifade ettiklerini belirtmiştir. Tokdemir (2007) yaptığı çalışmasında tarih öğretmenlerinin değer eğitimi sürecinde sorunlar yaşandığını, değer eğitiminde karşılaşılan sorunların öğrenciden, çevreden, müfredattan, öğretmen ve idareden kaynaklı olduğunu belirtmiştir. Yalçın (2019) çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitiminde karşılaştıkları sorunları; öğrenci, öğretmen, veli ve öğretim programından kaynaklı olarak ifade ettiklerini belirtmiştir. Topkaya (2016) çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitiminde sorunlar yaşadıklarını, televizyon kanal içeriklerinin değer eğitimini olumsuz etkilediğini ifade ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Berkant, Efendioğlu ve Sürmeli (2014) yapmış oldukları çalışmada ailelerin bilinçsiz olması, ekonomik nedenler, sosyal çevrenin etkisi, aile ve okul arasında uyum olmaması, okulların sosyo-kültürel yapısı, kazanılan

değerlerin bilgede kalması ve davranışa yansımaması gibi sorunların değerler eğitiminde karşılaşılan önemli sorunlar olduğunu ifade etmişlerdir. Gür vd., (2015) değer eğitiminde çeşitli sorunların yaşandığını, karşılaşılan güçlüklerinde sınıfların kalabalık olmasından, öğrenci isteksizliğinden, aileden kaynaklı çeşitli sorulardan, akran çevresinin etkisinden, zamanın kısıtlı olmasından dolayı kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Batmaz ve Erdoğan (2019) çalışmalarında değerler eğitimi sürecini olumsuz etkileyen etmenlerin; yetişkinlerin örnek davranış sergilememeleri, ailelerin duyarsız olması, sosyal medya etkisi, TV ve çevrenin olumsuz etkisi, ders prosedürlerinin fazla olması, ailelerin akademik başarıyı merkeze alması ve öğrencilerin ilgisiz tavırlarından kaynaklandığına yönelik sonuçlara ulaşılmıştır. Altunay Şam (2015) ise değer eğitiminde karşılaşılan sorunlar ilgili olarak sosyal medya ve çevre olgusu üzerinde durmuştur. Yapmış olduğu çalışmasında sosyal medyanın bireyler üzerindeki olumsuz etkisinin değer eğitimi güçleştirdiği sonucuna ulaşmıştır. Yukarıda yer verilen çalışma bulguları ile araştırmanın bulguları paralellik göstermektedir.

Öneriler

Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlardan yola çıkarak önerilerde bulunulmuştur.

1. Yapılan çalışmaya benzer çalışmalar yapılarak farklı şehirlerde, farklı alanlarda ve farklı örneklem grupları üzerinde denenerek değer eğitimine ilişkin görüşler incelenmeye çalışılabilir.
2. Değer eğitimin önemli uygulayıcısı ve yürütücüsü olarak öğretim faaliyetlerini gerçekleştiren öğretmenler üzerinde benzer çalışmalar yapılarak var olan eksikliklerin görülüp bunların giderilmesi adına değer eğitiminin önemine yönelik seminerler yapılabilir.
3. Sosyal bilgiler dersinin önemli bir parçası olarak görülen, etkili ve etkin vatandaş olarak yetiştirilmeleri için öğrencilere kazandırılması öngörülen değer eğitimi ile ilgili eğitim öğretim faaliyetlerinde istenilen ve beklenen önemin verilerek bu doğrultuda derslerin işlenmesi sağlanabilir.
4. Yüzyılımızı etkileyen çeşitli olumsuzluklar değer kazanımını da etkilemektedir. Değer kazanımını olumsuz etkileyen kaynakların neler olduğu ve bunların giderilmesine yönelik olarak aile, veli, okul, öğretmen, öğrenci gruplarını kapsayan değer eğitimi çalışmaları yapılarak değer eğitimine ilişkin istenmeyen sonuçların önüne geçilebilir.
5. Değerlerimiz bizim maddi ve manevi kimliğimizdir. Toplumsal düzenin, huzurun sağlayıcısı olarak önemli işleve sahip olan değerlerin sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından bilinmesi ve sağlıklı bir rol model olmaları büyük önem arz etmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitimine yönelik farkındalıklarının oluşturulabilmesi, etkili bir rol model olarak değer eğitimi sürecini sağlıklı işleyebilmeleri için onlara yardımcı olan çalışmalar, seminerler düzenlenebilir.
6. Değerler eğitimine yönelik yapılan çalışmaların toplandığı portallar öğretmenlere değer eğitiminde yardımcı olabilir. Bu portallar öğretmenlerin erişimine açılabilir. Böylelikle her öğretmen istediği saat ve

sürede pek çok içeriğin bir arada olduğu çalışmalardan yararlanılabilir.

7. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan kazanım sayısının fazlalığı, zaman problemi, ders saati süresinin yetmemesi sebebiyle değer eğitimi sürecinde öğretmenlerin sıkıntı yaşamasına neden olabilmektedir. Bu sıkıntıları gidermek için ortaokullara ayrı bir değer eğitimi dersi konulabilir. Bu değer eğitimi dersi sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından verilebilir.

Yazar Katkı Oranı

Tüm yazarlar makalenin tüm süreçlerinde eşit oranda rol almışlardır. Tüm yazarlar çalışmanın son halini okumuş ve onaylamıştır.

Çatışma Beyanı

Yazarlar çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

Etik Kurul Beyanı

Bu çalışma Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 20.05.2019 tarihli 2019/16 numaralı izni ile yürütülmüştür.

Kaynaklar

- Altıntaş, E. M. (2014). *Öğretmenlere göre ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde değer eğitimi (Yayımlanmış Doktora Tezi)*. Erciyes Üniversitesi.
- Altunay Şam, E. (2015). Değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri, *Journal of Educational Science*, 3(4), 47-63.
- Balcı, F. A., ve Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (Kefad)*, 14(1), 195-213.
- Balcı, F. A., ve Yanpar Yelken, T. (2010). "İlköğretim öğretmenlerinin "değer" kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(39), 81-90.
- Balcı, S. (2019). Modern ve çok kültürlü toplumlarda değerler krizi ve eğitim. B. Özer (Ed.), *Karakter ve Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem yayıncılık.
- Bartan, S. (2018). *Okul öncesi öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri ile sınıf içi uygulamalarının incelenmesi* (Yayımlanmış Yüksek lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi.
- Başçı, Z. (2012). *Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Erzurum Örneği)* (Yayımlanmış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi.
- Batmaz, O., ve Erdoğan, T. (2019). Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(6), 2681-2692.
- Berkant, G. H., Efendioğlu, A. ve Sürmeli, Z. (2014). Değerler eğitimine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(5), 427-440.
- Boydak, K. (2019). *Öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre özel liselerde yürütülen değerler eğitimi uygulamalarının*

- değerlendirilmesi (Kayseri Örneği)*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi.
- Bozkurt, E. (2019). Karakter Eğitimi ve değerler eğitimi ile ilgili temel kavramlar. B. Özer (Ed.), *Karakter ve Değerler Eğitimi*, Ankara: Pegem Yayıncılık,
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Deveci, H., ve Ay, S. T., (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)*, 2(6), 167-181.
- Diktaş, A. (2018). *Kur'ânî değerler perspektifinde sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlerin incelenmesi* (Yayımlanmış Doktora Tezi). Uşak Üniversitesi.
- Döner, N. (2019). *2018 Sosyal bilgiler programı ortaokul müfredat değişikliği ve öğretmen görüşleri* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım; karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Erel E. (2018). *6. sınıf sosyal bilgiler dersi programında belirlenen değerlere, ahlaki ikilem formlarıyla öğrencilerin ulaşma düzeylerinin incelenmesi (Erzincan Örneği)* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Binali Yıldırım Üniversitesi.
- Gömlüksiz, M. N., ve Kılıncı, H. H. (2015). Ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri, beklentileri ve önerileri. *Researcher: Social Science Studies*, 3(2), 35-45.
- Gözel, Ü. (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programının değerler eğitimi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi.
- Gür, Ç. Koçak, N., Şirin, N., Şafak, M. ve Demircan, A. (2015). İlköğretim öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri ve karşılaştıkları güçlüklerin incelenmesi: Ankara Örneği. *Asya Öğretim Dergisi*, 3(1), 78-91.
- Kan, Ç. (2010). A.B.D ve Türkiye'de Sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2).663-672.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kaymakcan, R., ve Meydan, H. (2011). Din kültürü ve ahlak bilgisi programları ve öğretmen görüşleri. *Değerler Eğitim Dergisi*, 9(21), 29-25.
- Kınacı K. M. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşleri* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Fırat Üniversitesi.
- Kurtdede Fidan, N. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının geleceğe yönelik değerler eğitimi tasarımları. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 7(22), 161-180.
- Kuş, E. (2007). *Nitel-nitel araştırma teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Memişoğlu, H. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerler eğitimi. *International Journal Of Social Science*, 58, 47-63.
- Nalçacı, A. (2019). Değer eğitiminde: aile, çevre ve okul. S. Z. Genç ve A. Beldağ (Ed.). *Karakter ve değer eğitimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Özmen, Ç., Er, H. ve Gürgil, F. (2012). İlköğretim branş öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri üzerine bir araştırma. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(17), 297-311.
- Patton, M. Q. (2014). Analiz, yorum ve raporlaştırma. Çev., A. Çekiç ve A. Bakla. *Nitel Araştırma Ve Değerlendirme Yöntemleri*. M. Bütün ve S. B. Demir (Ed.) Ankara: Pegem Akademi
- Pekuslu, N. M. (2019). *5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri* (Isparta İli Örneği). Pamukkale Üniversitesi.
- Sözer, E. (1998). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilimler Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Taneri, A. ve Tangülü, Z. (2017). İlkokul 4. Sınıf öğrencilerinin sığınmacılara bakış açılarının incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(25), 187-211.
- Tay, B. ve Ünlü, İ. (2019). İlkokul yurt bilgisi, toplum ve ülke incelemeleri ve sosyal bilgiler dersleri öğretim programlarında değer ve değerler eğitimi. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Tokdemir, M. A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Topkaya, Y. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer aktarım yaklaşımları hakkındaki görüşlerine ait nitel bir çalışma. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(1), 637-652.
- Ulusoy, K. ve Aslan, A. (2019). Değerli bir kavram olarak değer ve değerler eğitimi. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2018). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Uzun, M. ve Köse, A. (2017). Okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23) 305-338.
- Yalar, T. ve Yanpar Yelken, T. (2011). Değerler eğitiminin iyileştirilmesi ile ilgili öğretmen görüşlerinin belirlenmesi ve bir program modülü örneğinin geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(38), 79-98.
- Yalar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Mersin Üniversitesi.
- Yalçın M. (2019). Değişen (2017) 5. sınıf sosyal bilgiler müfredatındaki değerler eğitimiyle ilgili öğretmen görüşleri (Sivas Örneği). (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Binali Yıldırım Üniversitesi.
- Yazar, T. (2019). Toplumsal yaşam ve değerler. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yediyıldız, Y. M. (2019). *Eğitim yöneticilerinin değerler eğitimi ve uygulamalarına ilişkin görüşleri* (Ordu İli Örneği). (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Summary

Introduction

Social studies lessons are the primary lessons among educational programs which can transmit values to students because social studies lessons are quite suitable in terms of content to carry out a healthy and successful in values education. Therefore, the greatest responsibility for teaching values to students and making it possible for students to acquire values falls to social studies lessons among the educational programs. Social studies lessons have a very significant mission in terms of transmitting culture from one generation to the other, adoption of social values and bringing up citizens with universal and democratic values (Diktaş, 2018) Students as individuals need to be knowledge able about the situations and problems which are related to their society, produce their own ideas and take decisions when necessary and take an active role in the solution of the problems (Taneri & Tangülü, 2017). Social studies lessons provide students the chance to comprehend social events, make generalize about social events and classify them. They help students solve problems they face in social life and become good citizens by developing positive attitudes and behaviors towards social life (Pekuslu, 2019). When the Social Studies Program is reviewed, its connection with values education can be seen very clearly. One of the aims of the Social Studies Program is to cultivate efficient and effective citizens who know their history, preserve their national and moral culture by protecting them, know the culture are knowledgeable about the developments in science and technology, follow the world events and most importantly adopt universal and national values and think actively. As a result of the speedy changes experienced in science and technology and the negative consequences of globalization, differences are also experienced in relationships between people. There is a serious increase in the number of individuals who are alienated from themselves, their environment and the society they live in, do not know about values, do not protect their general customs and traditions and are unable to protect their national and moral values. This accelerates cultural and moral collapse and threatens social sustainability, drag countries and nations into difficult situations that are impossible to cope with. All these problems make values education even more important each day, in particular at this age in terms of tackling against social problems. In addition, this situation has also turned values education into one of the leading subjects in recent years, which is given great importance to and studied the most academically (Altıntaş, 2014; Boydak, 201; Özmen & Gürçil, 2012; Uzun & Köse, 2017). This study was carried out with the purpose of identifying the views of social studies teachers on values education which is an important part of education and training.

It is considered that this study will help us identify the views of social studies teachers on values education and give them a chance to evaluate values education to contribute to the process of values education. It is thought that by identifying the views of social studies teachers on values education, the study will help in the organization of the education-training process by directing the attention to the importance of values education, which is effective in terms of bringing up efficient and effective citizens who are healthy, have the ability to solve problems, are able to preserve their national, moral, humane and cultural values and transmit them in order to be able to fight against the negative social and cultural aspects of

globalization. The purpose of this study is to identify the views of social studies teachers on values education.

In the light of this purpose, the answers to the following study questions were sought:

1. How do social studies teachers define value?
2. What is the real purpose of values education according to social studies teachers?
3. What are the views of teachers about the contributions of values education to students?
4. What are the views of teachers about the innovations and changes made in the Social Studies Education Program in 2018?
5. What are the views of teachers about the problems faced in the values education process?

Method

In the study, the semi-structured interview form prepared by the researchers was used with the purpose of identifying the views of social studies teachers on values education. Interviews are one of the most commonly used data collection tools in the qualitative research process. The reason is that they are very powerful in terms of exposing individuals' data, views, experiences and emotions and taking speaking, which is the most common mode of communication, as the basis (Yıldırım & Şimşek, 2016, p.136). To collect the data for the study, firstly the districts (Onikişubat & Dulkadiroğlu) of the participants to be interviewed were sent to Kahramanmaraş Provincial Directorate for National Education and the required approvals were received. The data of the study about the interviews started on 12/06/2019 and ended on 09/01/2020. Approvals were received from the principals and vice-principals of the schools for the teachers to be interviewed and the appropriate times (for the interviews) were determined. The interviews were done in the teachers' free time. The interviews were mostly done in suitable places such as classrooms, teachers' rooms, guidance counselor rooms and principal's rooms. The interviews with the teachers lasted for about 20-25 minutes.

All interviews interviews were conducted by the researcher personally. Prior to each interview, the teachers to be interviewed were informed about the purpose of the study and it was expressed that there was a need for their views and suggestions. To that end, it was also expressed that it was important that the interviewed teachers give candid, honest and realistic replies to the questions in the form. The teachers were informed that audio recordings of the interviews were going to be recorded in order to be able to analyze the data results in a more detailed manner and their consent was taken. 20 of the 30 teachers who participated in the study gave their consent for the audio recordings. The remaining 10 teachers did not wish to be recorded; therefore, these interviews were recorded in the form of taking notes. No changes were made to the recorded interviews and the views of the teachers were written down. As a result, the interviews made with the teachers formed the data of the study. In the analysis of the data obtained in the study, the content analysis technique was used. The main purpose of content analysis is to reach concepts and relationships that can explain the data. The data summarized and interpreted in the descriptive analysis are subject to a deeper process of content analysis and concepts and themes not noticed in the descriptive approach can be discovered as a result of content analysis. The data collected with this purpose should firstly be conceptualized, be organized rationally according to the concepts found and the

themes which explain the data should be identified (Yıldırım & Şimşek, 2016, p. 242). Descriptive analysis is a type of analysis where first the collected data are organized, made copies of, coded, summarized and inferred spacing (Büyüköztürk et al., 2014). On the analysis of the data, firstly the forms obtained from the views of the teachers were subject to numbering. After the answers given by the teachers examined, the interview questions' order was taken as the basis and they were coded separately. The obtained codes were gathered under the created themes and categories.

Findings, Discussion and Results

In the last part of the study, the results obtained from the findings and suggestions on studies to be done related to values education were given place to. In this study which was aimed at identifying the views of social studies teachers on values education, the results of the study were presented taking the study question order as the basis. The first question of the study, "How do social studies teachers define the concept of value?" was answered by the teachers as, "the body of moral values the society needs to have, moral rules which should be adhered to by the society, transmission of cultural elements to future generations, reflection of good emotions, acquisition of humane values and aspects which make us who we are." The results of the study show that value is an important concept for the teachers and verify the fact that values have the functional structure of organizing social life. The findings obtained from the teachers' views show that the concept of value is an important part of cultural life in terms of social functioning and order.